

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 5/2008 vp

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta "Strategia Euroopan puolustusteollisuuden vahvistamiseksi ja sen kilpailukyvyn parantamiseksi"

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 25 päivänä huhtikuuta 2008 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen komission tiedonannosta "Strategia Euroopan puolustusteollisuuden vahvistamiseksi ja sen kilpailukyvyn parantamiseksi" (E 30/2008 vp) puolustusvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Jouko Tuloisela ja asiantuntija Tommi Nordberg, puolustusministeriö
- johtaja Henrik Räihä, työ- ja elinkeinoministeriö
- pääsihteeri Henrik Nordell, Suomen Puolustus- ja Ilmailuteollisuusyhdistys ry.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Euroopan yhteisöjen komissio on julkaissut 5.12.2007 tiedonannon Euroopan puolustusteollisuuden vahvistamiseksi ja sen kilpailukyvyn parantamiseksi. Tiedonannossaan komissio esittää laajan kehitysstrategian, jonka keskeisenä sisältönä on Euroopan puolustusteollisuuden aseman parantaminen.

Perusmuistiolla on tarkoitus informoida eduskuntaa. Lisäksi se toimii pohjana 29—30.5.2008 pidettävää kilpailukykyneuvoston kokousta varten.

Valtioneuvoston kanta

Suomi kannattaa tiedonannon laajaa ja kokonaisvaltaista markkinoiden kehittämisagenda.

Suomi pitää alan markkinoiden pitemmän aikavälin kehittämissuunnitelmaa tarpeellisena.

Direktiiviehdotusten osalta Suomi katsoo, että esitetyt yleistavoitteet ovat kannatettavia. Molemmat ehdotukset ovat kuitenkin vasta käsittelynsä alkuvaiheessa, ja Suomen kannanmuodostuksen näiden osalta tulee jatkoa. Kansalliset turvallisuusintressit (art 296) vaikuttavat asiaan.

Suomen lähtökohtana markkinoiden avautumisessa tulee olla maiden vastavuoroisuuden aito toteutuminen.

Suomelle toimitusvarmuus (huoltovarmuus) on hyvin keskeinen asiaan vaikuttava tekijä. Eurooppalaista huoltovarmuutta tulisi kehittää edelleen.

Suomi pitää puolustusalan T&K-toimintaan panostamista tärkeänä. Tiedonannon pyrkimyk-

set mahdollistaa pk-yritysten vahvempi osallistuminen eurooppalaiseen toimintaan, verkottumiseen ja yhteistyöhön ovat oikeansuuntaisia.

Vastakauppojen käyttö on Suomelle edelleen tärkeää merkittävissä puolustusvälinehankin-

noissa. Suomi ei tässä vaiheessa voi luopua vastakauppaehdosta. Aihepiiriä koskeva harmonisoiva eurooppalainen keskustelu esimerkiksi EDA:ssa on kuitenkin Suomelle mahdollista.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta toteaa, että komission nyt esittämä tiedonanto on jatkoa sen aiemmille pyrkimyksille vaikuttaa eurooppalaisten puolustusväline-markkinoiden toimivuuteen ja kilpailun edistämiseen tähän asti hyvin suljetuilla markkinoilla. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 296 artiklan laajan tulkinnan ansiosta unionimaat ovat voineet jättää puolustusmateriaalihankkeensa lähes kokonaan kilpailuttamatta. Komissio pyrkii avaamaan puolustusvälinemarkkinoita toimenpiteillä, joilla tähdätään muun muassa uuteen lainsäädäntöön (ks. erillinen lausunto PuVL 6/2008 vp), yhteisten standardien edistämiseen, jäsenvaltioiden keskinäisen luottamuksen lisäämiseen sekä vapaata kilpailua vääristävien tekijöiden poistamiseen (tukiaiset, vasta-kaupat).

Saadun selvityksen mukaan Euroopan puolustusteollisuuden vuotuinen liikevaihto on 55 miljardia euroa. Teollisuudenalan työllistävä vaikutus on 300 000 henkeä. Unionimaat ovat kohdistaneet materiaalihankintojaan keskimäärin 85 prosenttisesti kotimaahan. Suomella vastaava osuus oli vuonna 2007 52 prosenttia. Puolustusmateriaalihankintojen kotimaisuusaste on tippunut tasaisesti 2000-luvulla. Valiokunta pitää välttämättömänä, että jatkossakin vähintään puolet materiaalihankinnoista kohdistetaan kotimaahan, jotta puolustusvälineteollisuus maassamme säilyy elinkelpoisena. Puolustusvoimien hankinnat eivät valiokunnan mielestä yksin riitä turvaamaan suomalaisyritysten kannattavaa toimintaa ja työpaikkojen säilymistä. Yritysten on kansainvälistyttävä ja keskityttävä tiettyjen huipputuotteiden kautta hakemaan markkinoita myös Suomen ulkopuolelta. Tasavertaisten kilpailuedellytysten turvaamiseksi valiokunta kan-

nattaa pyrkimyksiä puolustusvälinemarkkinoiden avaamiseksi eurooppalaisella tasolla.

Saadun selvityksen mukaan eurooppalaisten yritysten on vaikea kilpailla Yhdysvaltain markkinoilla. Syinä tähän kehitykseen ovat paitsi Yhdysvaltain pyrkimykset suojella omaa aseeteollisuuttaan myös eurooppalaisten yritysten tuotteiden laatu ja hintataso. Valiokunta huomauttaa, että pienten sarjojen tekeminen nostaa vääjäämättä hintatason varsin korkeaksi. Lisäksi eurooppalaiset asemarkkinat ovat sirpaloituneet ja kansallisia sekä monikansallisia toimijoita on lukuisia. Tällöin kilpailuasetelma suhteessa jättimäisiin amerikkalaisiin aseeteollisuusyrityksiin on jo lähtökohtaisesti varsin heikko.

Asiantuntijakuulemisissa tuli ilmi, että jäsenmaiden suhtautuminen komission pyrkimyksiin aikaansaada normaali markkinamekanismi myös puolustusvälinemarkkinoille herättää unionimaissa paljon vastusta. Keskeinen kysymys asiassa on, pitäisikö markkinoiden avaamisessa edetä hallitustenvälisesti vai komissiovetoisesti. Hallitustenvälinen, avoimempiin materiaalihankintoihin tähtäävä hanke on muun muassa Euroopan puolustusviraston kautta toteutettu käytäntöäntöregiimi¹. Puolustusvaliokunta on käsitellyt Suomen osallistumisen reunaehtoja käytäntöäntöjen osalta lausunnossaan PuVL 9/2005 vp.

Vuoden 2006 heinäkuussa käynnistyneestä käytäntöäntöregiimistä saadut kokemukset ovat valiokunnan mielestä kahdenlaisia. Positiivista on se, että Puolustusviraston ylläpitämän internetportaalin kautta kilpailutetaan nykypäi-

¹ EDA:n ylläpitämä portaali: <http://www.eda.europa.eu/ebbweb/>

vänä merkittävä määrä materiaalihankkeita. Negatiivisena seikkana voidaan taas pitää sitä, että tietyt unionimaat eivät ole portaaliin hankesuunnitelmiaan ilmoittaneet lainkaan. Suomi on käytännesääntöregiimin alusta lähtien kilpailuttanut materiaalihankkeitaan Puolustusviraston kautta. Tähän on syynä Suomen pieni kotimainen puolustusteollisuussektori, jolloin iso osa hankinnoista on kohdistettu joka tapauksessa ulkomaille. Toinen keskeinen tekijä Suomen EDA-portaalia kohtaan osoittamassa aktiivisuudessa on valiokunnan arvion mukaan Suomen vahva tuki yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseksi, missä työssä Puolustusvirastolla on tärkeä rooli.

Valiokunta huomauttaa, että vapaaehtoisuuteen perustuva käytännesääntöregiimi on mielekäs ainoastaan sitä kautta, että siinä ovat kaikki unionimaat aktiivisesti mukana. Järjestelystä vielä ulkona olevien maiden on nopealla aikataululla osallistuttava hankkeeseen, jotta se pysyy uskottavana.

Hallitustenvälisessä lähestymistavassa puolustusvälinemarkkinoiden avaamiseksi on valiokunnan mielestä joka tapauksessa merkittäviä rajoitteita. Ylikansallinen, komissiovetoinen hanke markkinoiden avaamiseksi on sen takia valiokunnan mielestä kysymys, johon Suomen tulee lähtökohtaisesti suhtautua ennakkoluulottomasti. Suomen puolustusteollisuus on pienuudesta huolimatta kuitenkin kilpailukykyinen tietyissä keihäänkärkihankkeissa (muun muassa AMV, AMOS, NEMO), joten vapaamman kil-

pailun toteutuminen voi tuoda uusia markkinoita myös suomalaisyrityksille. Erityisen tärkeää tämä on pienten ja keskisuurten yritysten osalta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että komission tiedonannon kautta on mahdollisuus nostaa esiin huoltovarmuuskysymyksiä, jotka ovat tärkeitä Suomelle maamme maantieteellisen aseman vuoksi. Suomi on koko unionijäsenyytensä ajan pyrkinyt nostamaan huoltovarmuuskysymyksiä unionin agendalle, mutta varsin huonolla menestyksellä. Tässä yhteydessä valiokunta huomauttaa, että Suomen pitää huoltovarmuuskustellussa unionitasolla nostaa esiin myös Lissabonin sopimukseen sisältyvä avunantovelvoite. Valiokunta näkee avunantovelvoitteella olevan myös merkittävän huoltovarmuudellisen ulottuvuuden.

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin tarve säilyttää vastakaupat merkittävässä materiaalihankkeissa. Valiokunta pitää välttämättömänä valtioneuvoston kannan mukaisesti sitä, ettei vastakaupoista luovuta. Puolustusviraston puitteissa vastakauppojen harmonisoinnista voidaan valiokunnan mielestä käydä keskusteluja, mutta poliittinen realiteetti tulee olemaan vielä pitkään, että kaikki unionimaat haluavat pitää kiinni vastakauppavelvoitteesta.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyn huomautuksiin valtioneuvoston kantaan.

PuVL 5/2008 vp — E 30/2008 vp

Helsingissä 22 päivänä toukokuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Korkea-aho /kesk	Juha Mieto /kesk
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Lauri Oinonen /kesk
	Juha Hakola /kok	Reijo Paajanen /kok
	Inkeri Kerola /kesk	Sirpa Paatero /sd
	Jaakko Laakso /vas	Sari Palm /kd
	Reijo Laitinen /sd	vjäs. Eero Akaan-Penttilä /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola.